

ГРОМАДСЬКА РАДА ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК ІНСТИТУТ ВІДНОВЛЕННЯ ДОВІРИ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО СУДОВОЇ ВЛАДИ ТА ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ В СУДОВІЙ СИСТЕМІ

О. ОВСЯННІКОВА
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри організації судових
та правоохоронних органів
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)*

Останнім часом судова влада постійно перебуває під пильним наглядом громадськості. Судді як носії судової влади все частіше піддаються критиці, причому не лише через свою професійну діяльність, а й через недотримання вимог корупційного законодавства. Все це негативно впливає на імідж судової влади та знижує рівень довіри громадськості до неї. Численні соціологічні опитування, які проводяться в Україні, свідчать про вкрай низький рівень довіри громадян до судової влади загалом та суддів зокрема. Так, наприклад, під час опитування громадян-відвідувачів суду, яке було організоване спільно Центром суддівських студій та Радою суддів України разом із Державною судовою адміністрацією України в рамках Проекту Ради Європи «Посилення незалежності, ефективності та професіоналізму судової влади в Україні» та проведене протягом 2014–2015 рр., було з'ясовано, що лише 55,84 % опитаних громадян довіряють судам, в яких розглядаються їхні судові справи, однак при цьому лише 31,88 % довіряють судо-

вій владі загалом. Опитування, проведені у 2016 р., показали ще нижчий рівень довіри громадськості до судової влади. Зокрема, при опитуванні в рамках Проекту *USAID* «Справедливе правосуддя» встановлено найнижчий в Європі рівень довіри громадян до судів – лише 8 %. При цьому цікавим видається те, що 85 % опитаних вважають корупцію серед найбільших проблем у судовій системі. За таких показників основне завдання, яке на сьогодні стоїть перед судовою владою, – діяти передусім таким чином, щоб відповідати очікуванням громадськості, тобто незалежно, справедливо та доброчесно. Відповідно, для цього законодавцем мають бути створені необхідні засоби та способи подолання, передусім корупції, в судовій системі, що буде мати наслідком відновлення довіри громадськості до судової влади. Одним із таких дієвих засобів має стати нещодавно створена Громадська рада доброчесності (Рада).

Дослідження у сфері взаємодії громадськості та судової влади неодноразово здійснювалися в Україні. Вони

стосувалися, головним чином, сприйняття громадянами судової системи взагалі, її відкритості/закритості, рівня обізнаності громадян щодо судової системи. Зокрема, вказані питання знайшли своє відображення у працях таких учених та практиків, як О. Абросімова, О. Денісова, О. Євтушенко, В. Лебедєв, Л. Москвич, С. Праскова, С. Прилуцький, О. Овчаренко, О. Прокопенко, А. Смирнов та ін. Питаннями професійної етики та доброчесності суддів, а також проблемами функціонування Громадської ради доброчесності займалися К. Беляєва, Д. Бугай, С. Глуценко, М. Жернаков, Н. Ковалко, В. Кравчук, В. Федорович, В. Чорнобук та ін.

Метою статті є аналіз статусу та повноважень Громадської ради доброчесності, що створена з метою сприяння Вищій кваліфікаційній комісії суддів України (далі — Комісія) у встановленні відповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та доброчесності для цілей кваліфікаційного оцінювання.

Відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (далі — Закон) [1], Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» [2], Європейської хартії про закон щодо статусу суддів (1998 р.) та з урахуванням Рекомендації СМ/Рес (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки, ухваленої Комітетом Міністрів Ради Європи 17 листопада 2010 р., в Україні запроваджено інститут кваліфікаційного оцінювання суддів.

Варто зазначити, що кваліфікаційне оцінювання суддів слід розглядати як важливий етап у реформуванні судової системи, основним завданням якого є очищення судів від некомпетентних і недоброчесних суддів.

Нагадаємо, що кваліфікаційне оцінювання суддів проводиться Комісією згідно з вимогами статей 83–86 Закону, а первинне і повторне кваліфікаційне

оцінювання суддів — відповідно до пунктів 6 і 7 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд».

Кваліфікаційне оцінювання судді — це встановлена законом процедура визначення Комісією здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді або оцінювання відповідності судді займаній посаді за визначеними законом критеріями. Метою кваліфікаційного оцінювання є визначення професійного рівня судді та здатності здійснювати правосуддя у відповідному суді та суді відповідного рівня. Завданнями кваліфікаційного оцінювання є: 1) перевірка здатності судді здійснювати правосуддя у суді відповідного рівня; 2) підтвердження професійного рівня судді для обрання на посаду судді безстроково; 3) підтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у суді, в якому він працює, у зв'язку з накладенням дисциплінарного стягнення; 4) прийняття рішення щодо можливості здійснення суддею правосуддя у відповідному суді; 5) підтвердження можливості здійснення правосуддя у відповідному суді.

При цьому критеріями кваліфікаційного оцінювання Закон визначає: 1) компетентність (професійну, особисту, соціальну тощо); 2) професійну етику; 3) доброчесність. Комісією розроблено та затверджено Порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання [3], а також Положення про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення [4], де більш детально визначаються показники відповідності судді критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення.

Етапами кваліфікаційного оцінювання є складення іспиту, дослідження суддівського досю та проведення спів-

бесіди. Комісія на підставі вмотивованого висновку за результатами розгляду питання про проведення кваліфікаційного оцінювання уповноважена приймати рішення про: 1) підтвердження або непідтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді; 2) надання або відмову в наданні рекомендації судді для обрання його на посаду судді безстроково.

Слід звернути увагу на те, що відповідно до Закону та Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» визначаються чотири окремі процедури кваліфікаційного оцінювання суддів. По-перше, йдеться про кваліфікаційне оцінювання у випадках, коли судді клопочуть про обрання безстроково. Це стосується суддів, призначених на посаду строком на п'ять років до набрання чинності Законом. По-друге, документи, що аналізуються, стосуються порядку кваліфікаційного оцінювання суддів, які претендують на вищу посаду, й оцінювання яких має проводитися у рамках конкурсної процедури. По-третє, документи, що аналізуються, регламентують процедури кваліфікаційного оцінювання суддів у рамках дисциплінарних стягнень. По-четверте, у зазначених вище документах розглядається обов'язкове кваліфікаційне оцінювання, яке мають пройти всі судді в Україні (у тому числі судді, обрані безстроково). Це так зване «первинне» оцінювання, передбачене статтями 6 та 7 Прикінцевих та Перехідних положень Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд». У цих статтях встановлюється порядок кваліфікаційного оцінювання всіх суддів в Україні, що полягає в «первинному» оцінюванні, а в разі, якщо кваліфікація судді не підтверджена під час такого оцінювання, — у «повторному» оцінюванні.

Отже, як вбачається, процедура кваліфікаційного оцінювання є доволі складною та трудомісткою, більш того, враховуючи той факт, що первинне

кваліфікаційне оцінювання мають пройти всі без винятку судді, ця процедура може стати довготривалою. Враховуючи це, з метою сприяння Комісії у встановленні відповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та доброчесності для цілей кваліфікаційного оцінювання відповідно до ст. 87 Закону утворюється Громадська рада доброчесності, яка буде збирати та аналізувати інформацію щодо відповідності суддів (кандидатів на посаду судді) згаданим вище критеріям. На основі зібраних даних Рада надаватиме інформацію щодо суддів або обґрунтований висновок про невідповідність судді (кандидата на посаду судді) зазначеним вище критеріям до Комісії.

Варто зазначити, що Громадська рада доброчесності — абсолютно новий для української судової системи орган, який має стати важливим інструментом у процесі кваліфікаційного оцінювання суддів, оскільки вперше громадськість інтегрується в процедуру кваліфікаційного оцінювання суддів. Більш того, створення Ради та надання їй права готувати висновки є дійсно унікальним досвідом і таких широких прав не має громадськість жодної іншої країни. Дійсно, у багатьох країнах зі зрілою демократією і сталими правовими традиціями, де судді мають високу довіру, участь громадськості є обмеженою, при цьому вона долучається лише до процедури відбору суддів. Для прикладу, у Швеції основним органом відбору суддів є Комітет з висування суддів, який складається з 10 осіб, два з яких є представниками громадськості; у Данії адміністрування відбору суддів та ухвалення основних рішень здійснює Рада з призначення суддів, яка складається з шести осіб, з яких два — представники громадськості, які не входять до виборних органів (парламенту чи місцевого органу); у Молдові добором займається спеціальний Відбірковий комітет, що складається

з семи членів, з яких чотири — судді і три — представники громадянського суспільства [5]. Разом із тим така пильна увага громадськості до суддів та кандидатів на посаду судді в Україні відповідає практиці Європейського суду з прав людини, відповідно до якої людина, яка перебуває на державній службі, є публічною особою та має певні обмеження щодо приватності свого життя. Адже така особа, погоджуючись стати суддею, має чітко усвідомлювати, що вона буде взірцем для інших в частині доброчесності.

Законом зазначено, що Громадська рада доброчесності складається з двадцяти членів. Членами Ради можуть бути представники правозахисних громадських об'єднань, науковці-правники, адвокати, журналісти, які є визнаними фахівцями у сфері своєї професійної діяльності, мають високу професійну репутацію та відповідають критерію політичної нейтральності та доброчесності. Разом із тим не можуть бути членами: 1) особи, визнані судом недієздатними або обмежено дієздатними; 2) особи, які мають судимість, не погашену або не зняту в установленому законом порядку; 3) особи, на яких протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією; 4) особи, які протягом останніх п'яти років працювали (проходили службу) в органах прокуратури, Міністерства внутрішніх справ України, поліції, інших правоохоронних органах (органах правопорядку), податкової міліції, Служби безпеки України, митних органах, Національному антикорупційному бюро України, Національному агентстві з питань запобігання корупції; 5) особи, які протягом останніх п'яти років перебували на державній службі; 6) особи, які є суддями або суддями у відставці. Окрім цього, відповідно до рішення Ради суддів України від 10 листопада 2016 р. № 82 «Щодо кандидатів до Громадської ради добро-

чесності» є неприпустимою участь у Громадській раді доброчесності адвокатів, які здійснюють професійну діяльність у судах, оскільки це створює корупційні ризики та ризики впливу на суддів при здійсненні ними повноважень у разі участі цих адвокатів у розгляді справ у суді [6].

На сьогодні Рада є сформованою та приступила до виконання покладених на неї функцій. До неї увійшли двадцять представників дев'ятох громадських об'єднань: Центру демократії та верховенства права, Центру політико-правових реформ, Всеукраїнської громадянської платформи «Нова країна», *Transparency International* Україна, Громадського люстраційного комітету, Асоціації правників України, Європейського виміру, Центру ЮЕЙ, Всеукраїнського об'єднання «Автомайдан».

На своєму першому засіданні Рада ухвалила Регламент, який містить правила своєї організації та діяльності. Відповідно до нього завданням Ради як інструменту громадськості є утвердження доброчесності та високих стандартів професійної етики у суддівському корпусі. Визначаються також засади діяльності, серед яких добросовісність, безсторонність, прозорість, рівноправність членів та політична нейтральність. Окрім цього, члени Ради мають поділяти такі цінності, як гідність, справедливість, права людини, доброчесність, повага до незалежності суддів, а також керуватися ними у своїй діяльності.

Як вже наголошувалося, Громадська рада доброчесності створювалася з метою сприяння Комісії у встановленні відповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та доброчесності для цілей кваліфікаційного оцінювання. Безперечно, критерії професійної етики та доброчесності — це саме ті складові, яким має відповідати суддя (кандидат на посаду судді). Тож, на нашу думку, потребує

глибшого вивчення зміст критеріїв, на відповідність яких будуть перевірятися судді (кандидати на посаду судді), а саме — критеріїв професійної етики та доброчесності.

Перш за все варто з'ясувати, що ж являє собою професійна етика судді. Етичні вимоги до поведінки судді — це сукупність моральних правил поведінки судді, за допомогою яких можна оцінити його дії з погляду таких цінностей, як справедливість, сумлінність, гідність, людяність тощо. Тож під професійною етикою судді треба розуміти певну систему базових принципів регламентації поведінки суддів у судовому засіданні, в суді та позасудової поведінки, які побудовані з урахуванням особливостей професійної діяльності судді та створені для підтримки суддівських стандартів, діють об'єктивно і незалежно з метою збільшення значущості наявних правових норм та правил поведінки для суддів [7, 196].

Основні принципи поведінки суддів закріплюються у Конституції України, Законі, а також у Кодексі суддівської етики. Не зосереджуючись на детальному аналізі всіх стандартів професійної етики судді, зазначимо, що основними з них можна вважати: дотримання присяги, вірність громадянському та службовому обов'язку, безсторонність, повагу, нерозголошення професійної таємниці, ввічливість, тактовність, підтримання та підвищення кваліфікації, сумлінне виконання обов'язків судді, вжиття заходів для ефективності службової діяльності [8].

Що стосується категорії «доброчесність судді», то вона, на нашу думку, є більш складною та суперечливою. Для з'ясування її сутності варто звернутися передусім до норм антикорупційного законодавства. Останнім часом в Україні важливим аспектом сучасної державної правової політики вважається реформування системи запобігання і протидії корупції, у зв'язку з чим ухвалено низку антикорупційних зако-

нодавчих актів, серед яких «Про запобігання корупції», «Про державну службу», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» та ін. У нормах вказаних законодавчих актів з'явився термін «доброчесність». Але при цьому, незважаючи на те, що і в антикорупційному законодавстві, і після цього — в Законі введено поняття «доброчесність», його зміст не розкривається у жодному із вказаних актів. Тому на сьогодні постає гостра необхідність у законодавчому закріпленні змісту поняття «доброчесність» та визначенні основних її складових.

Саме поняття «доброчесність» є словосполученням двох окремих слів — добро та чесність. Доброчесність — це бажання робити якісь вчинки на користь інших людей, задля суспільства. Доброчесною є людина, котра керується не своїми власними благами, вигодами, а підпорядковується гуманності, порядності, справедливості. Можна сказати, що доброчесність — це сильне і дієве бажання чинити відповідно до принципів правильності, людяності [9].

Якщо ж ми говоримо про доброчесність осіб, які перебувають на службі держави, то можна сказати, що їх доброчесність — це необхідна морально-етична складова їхньої діяльності, яка визначає межу і спосіб поведінки, що базується на принципах доброго ставлення до громадян та чесності у способі власного життя, виконанні своїх обов'язків та розпорядженні державними ресурсами. Безперечно, що це базовий та надважливий принцип, яким повинні керуватися будь-які державні службовці.

Що ж стосується доброчесності судді, то здійснивши аналіз судової політики, можна зробити такий висновок: вона означає, що суддя передусім є стійким до будь-яких

корупційних впливів і не використовує свій статус для будь-яких особистих потреб. Так, наприклад, відповідно до ст. 62 Закону суддя зобов'язаний щорічно до 1 лютого подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Комісії декларацію доброчесності, що складається з переліку тверджень, правдивість яких суддя повинен задекларувати шляхом їх підтвердження або не підтвердження. Зокрема, у декларації доброчесності судді зазначаються прізвище, ім'я, по батькові судді, його місце роботи, займана посада та твердження про: 1) відповідність рівня життя судді наявному в нього та членів його сім'ї майну й одержаним ними доходам; 2) своєчасне та повне подання декларацій особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та достовірність задекларованих у них відомостей; 3) невчинення корупційних правопорушень; 4) відсутність підстав для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності; 5) сумлінне виконання обов'язків судді та дотримання ним присяги; 6) не втручання у правосуддя, яке здійснюється іншими суддями; 7) проходження перевірки суддів відповідно до «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» та її результати; 8) відсутність заборон, визначених Законом України «Про очищення влади». Декларація доброчесності судді може містити інші твердження, метою яких є перевірка доброчесності судді.

Отже, доброчесний суддя повинен повідомляти про будь-який конфлікт інтересів, який може впливати на його діяльність; має бути непримиренним до корупційних вчинків інших осіб, зокрема викривати відомі йому випадки корупції. На суддю має бути покладено обов'язок доводити законність походження його майна та майна його близьких осіб. Окрім цього, доброчесність повинна стати одним із критеріїв добору та кар'єрного зростання судді. Відповідність способу життя судді його

офіційним доходам має бути під контролем спеціальних антикорупційних органів, передусім Національного агентства з питань запобігання корупції.

Враховуючи викладене, можна дійти висновку, що встановлення законодавцем обов'язкової перевірки суддів при їх оцінюванні на відповідність критеріям професійної етики та доброчесності є дійсно доцільним. Адже важливо розуміти, що суддя повинен мати не лише необхідні теоретичні знання та практичні навички, а й моральні якості та чесноти — особистісні характеристики, що відповідають його соціальній функції. Без встановлення високих моральних стандартів у суддівській професії відновити довіру громадян до судової влади неможливо. Тому суспільний запит щодо перевірки суддів на предмет морально-етичних якостей є значним. Водночас всі критерії (компетентність, професійна етика та доброчесність) при оцінюванні судді повинні розглядатися комплексно [10].

Разом із тим суспільство має бути впевненим, що судова система сьогодні дійсно буде перезавантажена, а Комісія буде максимально об'єктивною у своїй роботі. Саме тому діяльність Громадської ради доброчесності набуває особливого значення.

При сприянні Комісії у встановленні відповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та доброчесності для цілей кваліфікаційного оцінювання Рада наділяється достатньо широкими повноваженнями, зокрема: 1) збирає, перевіряє та аналізує інформацію щодо судді (кандидата на посаду судді); 2) надає Комісії інформацію щодо судді (кандидата на посаду судді); 3) надає, за наявності відповідних підстав, Комісії висновок про невідповідність судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та доброчесності, який додається до дос'є кандидата на посаду судді або до суддівського дос'є; 4) делегує уповноваженого представ-

ника для участі у засіданні Комісії щодо кваліфікаційного оцінювання судді (кандидата на посаду судді); 5) має право створити інформаційний портал для збору інформації щодо професійної етики та доброчесності суддів (кандидатів на посаду судді).

Для здійснення вказаних повноважень членам Громадської ради доброчесності надається право безоплатного та повного доступу до відкритих державних реєстрів.

Отже, основне завдання Громадської ради доброчесності полягає у тому, щоб шляхом надання Комісії інформації щодо судді (кандидата на посаду судді) або висновку про його невідповідність етичним та антикорупційним критеріям (за наявності відповідних підстав) утверджувати в суддівському корпусі якісно нові стандарти професійної етики й доброчесності. Тож, з огляду на вказані повноваження, Рада може стати впливовим інструментом громадськості на кваліфікаційне оцінювання суддів та відповідності суддів займаній посаді. Однак дуже важливо, щоб вона була незалежною в своїй роботі.

Основною організаційною формою діяльності Громадської ради доброчесності є робота в колегіях, до складу яких входять по п'ять членів. Кожен із них, отримавши завдання щодо збору, перевірки та аналізу інформації про суддю (кандидата на посаду судді), проводить її збір. Однак він може проводити збір такої інформації і з власної ініціативи, виявляючи свою громадську активність.

Важливо зазначити, що інформація щодо відповідності судді етичним та антикорупційним критеріям, з огляду на правовий статус судді та гарантії його незалежності, має бути заснована виключно на фактах, отриманих з надійних джерел. Крім того, має ґрунтуватися на достатніх та прямих доказах. Тому внутрішнє переконання члена Ради при перевірці отриманої інформації є неприпустимим [11].

За результатами аналізу та перевірки інформації щодо судді (кандидата на посаду судді) Рада колегією приймає:

1) рішення про надання Комісії інформації, яка може свідчити або про позитивну репутацію судді (кандидата на посаду судді), або про його невідповідність критеріям професійної етики та/або доброчесності, але Рада не впевнена у її достовірності у зв'язку з недостатністю можливостей для перевірки;

2) вмотивований висновок про невідповідність судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та/або доброчесності, який виноситься на збори Ради для його затвердження й подальшого скеровування до Комісії.

Питання, яке викликає занепокоєння: чи достатньо повноважень у Громадської ради доброчесності для реального впливу на вибір суддів? І у випадку прийняття Радою негативного рішення стосовно суддів (кандидатів на посаду суддів), чи має таке рішення рекомендаційний характер для Комісії, чи є обов'язковим? Це питання вирішилося з прийняттям Закону України «Про Вищу раду правосуддя». Відповідно до п. 33 Перехідних положень ч. 1 ст. 88 Закону необхідно доповнити абзацом другим такого змісту: «Якщо Громадська рада доброчесності у своєму висновку встановила, що суддя (кандидат на посаду судді) не відповідає критеріям професійної етики та доброчесності, то Вища кваліфікаційна комісія суддів України може ухвалити рішення про підтвердження здатності такого судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді лише у разі, якщо таке рішення підтримане не менше ніж одинадцятьма її членами». Такі зміни до законодавства вимагають подолання «вето» на кандидата — негативного висновку Громадської ради доброчесності — 11 голосів членів Комісії (з 16-ти членів), проти трьох за звичайною процедурою. Зазначимо, що ця норма значно посилила роль висновку Громадської ради

доброчесності й забезпечила суспільству дієвий механізм фільтру проти перебування на суддівській посаді людей із сумнівною репутацією.

Як висновок можна зазначити про те, що залучення громадськості для підвищення якості українського суддівства та надання їй дієвого інструментарію у вигляді визначених законом повноважень — це виважений крок судової реформи. Адже недоброчесні судді вбивають віру у справедливість та довіру

до правосуддя. Поширеність корупції в судовій системі, як і в інших сферах, є величезною загрозою для національної безпеки. Важливо, щоб доброчесність стала цінністю в оновленому суддівському корпусі та суспільстві. І сприяти в цьому повинна, серед іншого, і Громадська рада доброчесності. Тому нині варто зосередитися на вдосконаленні та інтеграції ефективної діяльності цього органу в систему оцінювання судової системи.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. *Про судоустрій* і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. — 2016. — № 31. — Ст. 545.
2. *Про забезпечення права на справедливий суд* : Закон України від 12 лютого 2015 р. № 192-VIII // Відомості Верховної Ради України. — 2015. — № 18, № 19–20. — Ст. 132.
3. *Порядок* та методологія кваліфікаційного оцінювання, затверджений рішенням Комісії від 21 жовтня 2015 р. № 67/зп-15 та погоджений рішенням Ради суддів України від 11 грудня 2015 р. № 14 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://vkksu.gov.ua/userfiles/poriadok2.pdf>.
4. *Положення* про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення, затверджене рішенням Комісії від 3 листопада 2016 р. № 143/зп-16 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://vkksu.gov.ua/userfiles/polozhenia031116.pdf>.
5. *Маселко Р.* Про участь громадськості у доборі суддів та про досвід інших країн [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.akcent.org.ua/roman-maselko-pro-uchast-gromads-kosti-u-dobori-suddiv-ta-pro-dosvid-inshy-h-krayin/>.
6. *Щодо кандидатів* до Громадської ради доброчесності : рішення Ради суддів України від 10 листопада 2016 р. № 82 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://tsu.gov.ua/ua/events/risenna-no82-vid-10112016-sodo-kandidativ-do-gromadskoi-radi-dobrochesnosti>.
7. *Овсяннікова О.* Професійна етика суддів та працівників суду як чинник, що впливає на формування громадської думки // Підприємництво, господарство і право. — 2016. — № 8. — С. 196–200.
8. *Глуценко С.* Комплекс моральних обов'язків // Закон і Бізнес. — 2016. — № 42 (1288).
9. *Поняття* доброчесності в етиці [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.etica.in.ua/ponyattya-dobrochesnosti-v-etitsi/>.
10. *Беляєва К.* Суддя повинен мати особистісні характеристики, що відповідають його соціальній функції // Юридична газета. — 2016. — № 5 (503).
11. *Ковалко Н.* Громадська рада доброчесності як інструмент впливу громадськості на судову систему [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/gromadska-rada-dobrochesnosti.html>.

REFERENCES

1. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 2 chervnia 2016 r. № 1402-VIII [About judicial system and the status of judges: The law of Ukraine from № 1402-VIII], *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 2016, no. 31, Article 545.
2. Pro zabezpechennia prava na spravedyvyi sud: Zakon Ukrainy vid vid 12 liutoho 2015 r. № 192-VIII [About ensuring the right for fair trial: The law of Ukraine from of February 12, 2015 № 192-VIII], *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 2015, no. 18, no. 19–20, Article 132.
3. Poriadok ta metodolohiia kvalifikatsiinoho otsiniuvannia, zatverdzhenyi rishenniam Komisii vid 21 zhovtnia 2015 r. № 67/zp-15 ta pohodzhenyi rishenniam Rady suddiv Ukrainy vid 11 hrudnia 2015 r. № 14 [Order and methodology qualification estimates, № 67 approved by the decision of the Commission of October 21, 2015/zp-15 also № 14 is coordinated by the decision of Judicial council of Ukraine of December 11, 2015]. Available at: <http://vkksu.gov.ua/userfiles/poriadok2.pdf>.
4. Polozhennia pro poriadok ta metodolohiia kvalifikatsiinoho otsiniuvannia, pokaznyky vidpovidnosti kryteriiam kvalifikatsiinoho otsiniuvannia ta zasoby ikh vstanovlennia, zatverdzhene rishenniam Komisii vid 3 lystopada 2016 r. № 143/zp-16 [The provision on an order and methodology of qualification estimation, indicators of compliance to criteria qualification estimates and ways of their establishment, approved by the decision of the Commission of November 3, 2016 № 143/zp-16]. Available at: <http://vkksu.gov.ua/userfiles/polozhenia031116.pdf>.

5. Maselko R. Pro uchast hromadskosti u dobori suddiv ta pro dosvid inshykh krain [About participation of the public in selection of judges and about experience of other countries]. Available at: <http://www.akcent.org.ua/roman-maselko-pro-uchast-gromads-kosti-u-dobori-suddiv-ta-pro-dosvid-inshyh-krayin/>.
6. Shchodo kandydativ do Hromadskoi rady dobrochesnosti: rishennia Rady suddiv Ukrainy vid 10 lystopada 2016 r. № 82 [About candidates for Public council of virtue the decision of Judicial council of Ukraine of November 10, 2016 № 82]. Available at: <http://rsu.gov.ua/ua/events/risenna-no82-vid-10112016-sodo-kandidativ-do-gromadskoi-radi-dobrochesnosti>.
7. Ovsiannikova O. Profesiina etyka suddiv ta pratsivnykyv sudu iak chynnyk, shcho vplyvaie na formuvannia hromadskoi dumky [Professional ethics of judges and employees of court as the factor influencing formation of public opinion], *Pidpriemnystvo, hospodarstvo i pravo*, 2016, no. 8, pp. 196–200.
8. Hlushchenko S. Kompleks moralnykh oboviazkiv [Complex of moral obligations], *Zakon i Biznes*, 2016, no. 42 (1288).
9. Poniattia dobrochesnosti v etytsi [Concept of virtue of ethics]. Available at: <http://www.etica.in.ua/ponyattya-dobrochesnosti-v-etytsi/>.
10. Bieliaieva K. Suddia povynen maty osobystisni kharakterystyky, shcho vidpovidaiut ioho sotsialnii funktsii [The judge has to have the personal characteristics corresponding to his social function], *Iurydychna hazeta*, 2016, no. 5 (503).
11. Kovalko N. Hromadska rada dobrochesnosti iak instrument vplyvu hromadskosti na sudovu systemu [Public council of virtue as instrument of influence of the public on judicial system]. Available at: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/gromadska-rada-dobrochesnosti.html>.

Овсянникова О. О. Громадська рада доброчесності як інститут відновлення довіри громадськості до судової влади та подолання корупції в судовій системі

Анотація. У статті проаналізовано статус і повноваження Громадської ради доброчесності, яка створена відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та покликана сприяти Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у встановленні відповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та доброчесності для цілей кваліфікаційного оцінювання. Висвітлюються питання кваліфікаційного оцінювання суддів. Аналізуються категорії професійної етики та доброчесності судді.

Ключові слова: судова влада, суддя, Громадська рада доброчесності, професійна етика, доброчесність, корупція.

Овсянникова О. А. Общественный совет добропорядочности как институт возобновления доверия общественности к судебной власти и преодоления коррупции в судебной системе

Аннотация. В статье проанализирован статус и полномочия Общественного совета добропорядочности, который создан в соответствии с Законом Украины «О судоустройстве и статусе судей» с целью способствовать Высшей квалификационной комиссии судей Украины в установлении соответствия судьи (кандидата на должность судьи) критериям профессиональной этики и добропорядочности для целей квалификационного оценивания. Освещаются вопросы квалификационного оценивания судей. Анализируются категории профессиональной этики и добропорядочности судьи.

Ключевые слова: судебная власть, судья, Общественный совет добропорядочности, профессиональная этика, добропорядочность, коррупция.

Ovsiannikova O. Public Decency Council as Institute of Renewal of Trust of the Public to Judicial Authority and Overcoming Corruption in Judicial System

Annotation. The article analyzes status and powers of Public decency council, which is created according to The Law of Ukraine «About Judiciary and the status of judges», and is meant to assist High Qualification Commission of Judges of Ukraine in determining if a judge (candidate for a judge) meets criteria of professional ethics and decency for the qualification test. Problems of judge qualification test are described; categories of a judge professional ethics and decency are analyzed.

Key words: judicial power, judge, Public decency council, professional ethics, decency, corruption.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ З НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДИСКУСІЇ

Корупція є однією з найсерйозніших внутрішніх загроз національній безпеці України, тому потребує комплексного підходу до свого подолання. Такі заходи передусім повинні стосуватися судової влади, прокуратури й адвокатури як основних правозахисних інститутів українського суспільства.

Заходами із протидії корупції у суддівському корпусі є: 1) забезпечення матеріальних потреб суддів: підвищення і стабільність винагороди судді, диференціація винагороди суддів різних інстанцій, визначення порядку забезпечення суддів житлом; 2) усунення потенційного конфлікту інтересів; 3) встановлення судового збору за терміновий розгляд; 4) запровадження ефективного механізму антикорупційного самоконтролю суддів; 5) створення служби внутрішньої антикорупційної безпеки в судовій владі; 6) скасування корупційних судових рішень; 7) запровадження антикорупційного контролю за судьями на вимогу адвоката.

Необхідним є розширення повноважень органів суддівського самоврядування у сфері протидії корупції, зокрема: надання їм права ініціювати звільнення судді, узгоджувати кандидатів на посаду судді відповідного суду та інших консультативних функцій з питань запобігання ризикам корупції у судочинстві.

Для попередження корупційних проявів серед суддів, підвищення їхньої доброчесності важливим є залучення громадськості та надання їй дієвого інструментарію у вигляді визначених законом повноважень. Сприяти в цьому повинна Громадська рада доброчесності. Тому нині варто зосередитися на вдосконаленні та інтеграції ефективної діяльності цього органу в систему оцінювання судової системи.

При здійсненні правосуддя корупційні ризики створює зловживання процесуальними правами, прояви якого можна поділити на такі групи: 1) за масштабом їх застосування: зловживання судовою процедурою в цілому (правом на позов) і зловживання на окремих етапах (стадіях) процесу; 2) залежно від їх впливу на результат розгляду справи: зловживання, які справили на нього відповідну дію (наслідки); 3) з урахуванням їхньої кількості: одиничні та множинні; 4) залежно від суб'єкта вчинення: зловживання сторін та третіх осіб (матеріально заінтересованих у результаті розгляду справи) та їхніх представників. Для їх подолання необхідно вдосконалити законодавчу базу для більш злагодженого антикорупційного спрямування роботи судів, вирішувати конкретні справи, звертаючи увагу на висновки і рекомендації Європейського суду з прав людини, створити належні умови роботи судового апарату, помічників та секретарів судового засідання.

До основних корупціогенних ризиків в адвокатурі слід віднести ініціювання чи посередництво з боку недобросовісних представників професії у передачі неправомірної винагороди іншим суб'єктам галузевих юрисдикційних проваджень; отримання неправомірної винагороди членами органів адвокатського самоврядування у процесі формування адвокатського корпусу або дисциплінарного переслідування адвокатів, а також під час розподілу спільних грошових коштів чи майна. Їх комплексна нейтралізація лежить у площині корегування законодавства і корпоративних актів, зміни суспільної та професійної свідомості, активізації роботи уповноважених підрозділів

щодо документування цих явищ в юридичному середовищі.

У складі інституціонального механізму протидії корупції важливе місце посідають органи прокуратури, передусім в особі Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, яка є важливим суб'єктом у механізмі реалізації державної антикорупційної політики в частині розслідування корупційних кримінальних правопорушень, притягнення до кримінальної відповідальності

ті винних у їх вчиненні осіб і відшкодування заподіяної державі їх вчиненням шкоди.

З огляду на викладене, назріла потреба в розробці комплексної Антикорупційної стратегії судової влади, яка б поширювалася на суддів, адвокатів та прокурорів, передбачала ефективні механізми запобігання корупції, виявлення, фіксації корупційних правопорушень і відповідальності за них.